

Петар М. ИЛИЋ*

Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици,
Факултет уметности

Анђелка М. КОВАЧ**

Школа за основно музичко образовање „Источна Илиџа“, Источно Сарајево, РС, БиХ

МУЗИЧКО-ПЕДАГОШКА ДЕЛАТНОСТ ДАНИЦЕ КРСТИЋ У СРБИЈИ ОД 1903. ДО 1940. ГОДИНЕ

Апстракт: У раду је дат хронолошки преглед квалитативних података о музичко-педагошкој активности Данице Крстић у периоду од 1903. до 1940. године. Циљ је да се утврди њена улога у почетном развоју клавирске педагогије у Србији. Због свеукупног професионалног ангажовања и објављивања првог уџбеника за клавир на српском језику *Школа за клавир* (1911), Даница Крстић се с правом сматра једним од оснивача организоване и методички утемељене наставе клавира у Србији. У раду је примењена анализа садржаја, историјска и аналитичка метода.

Кључне речи: Даница Крстић, настава, клавир, клавирска педагогија.

УВОД

Даница Крстић била је пијаниста, клавирски педагог и аутор првог уџбеника за клавир на српском језику, штампаног под насловом *Школа за клавир* (1911). Увид у стручне публикације, у којима је разматран развој српске клавирске педагогије до Другог светског рата, доводи до закључка да досад није дат заокружен приказ њеног музичко-педагошког деловања. Проучавање архивске грађе која сведочи о раду административних и музичко-образовних институција у Београду, везане за период прве половине XX века, омогућило нам је да упознамо рад Данице Крстић и сагледамо њен допринос утемељењу пијанистичке школе. Сабрани историјски подаци изложени су хронолошки и у овом раду презентују се по први пут.

Истраживање се односило на период од 1903. године, када је Даница Крстић почела са радом у Српској музичкој школи, до 1940. године, када је престао њен радни однос. Најбогатију архивску грађу о овој теми поседује Историјски архив Београда, где постоји фонд Музичке школе „Мокрањац“. Знатно мање грађе нуде архиви Музеја Југославије (фонд Министарства просвете Краљевине Југославије),

* Доцент, petar.ilic@art.pr.ac.rs

** Доктор одгојних наука – методика музичке културе у почетној настави основне школе, andjakovac@yahoo.com

Педагошког музеја Београд (фонд Музичке школе „Мокрањац“), Матичне службе Београд – Стари град и Музичке школе „Мокрањац“. У наведеним архивима прегледана је званична преписка, школска документација, годишњи извештаји, награде и признања, као и сви остали писани трагови у којима се помиње име Данице Крстић.

Рад има две целине: прва, под насловом „Даница Крстић – досадашња сазнања“ доноси досад објављене податке о животу и раду Данице Крстић, док друга, централна, под насловом „Даница Крстић у своме и нашем времену“ даје опште историјске чињенице о музичким школама у Београду у синтези са хронолошки изложеним, досад необјављеним подацима о музичко-педагошким активностима Данице Крстић, према архивским изворима и документацији.

На крају, у Прилозима је дат попис и кратке професионалне биографије ученика Данице Крстић.

ДАНИЦА КРСТИЋ – ДОСАДАШЊА САЗНАЊА

Даница Крстић рођена је у Бечу, 10. децембра 1873. године, као Тереза Штаурингер (Theresa Stauringer).¹ Дипломирала је клавир на Универзитету за музику и извођачке уметности у Бечу (Universität für Musik und darstellende Kunst Wien), у класи професора Јоакима Јозефа Дахса (Joachim Josef Dachs). Након завршених студија и удаје за српског композитора Петра Крстића, Даница Крстић је 1902. године дошла у Београд. Радила је као наставник клавира у музичким школама, а наступала је и као солиста и камерни сарадник, тумачећи нарочито дела Моцарта (Mozart) и Бетовена (Beethoven). Умрла је у Београду 9. новембра 1966. године (ur. Kovačević 1974, Кокановић 2011).

Даница Крстић се у домаћим стручним публикацијама помиње првенствено као супруга Петра Крстића и један од првих професора клавира у Српској музичкој школи (Манојловић 1924; Зечевић 1974а, 1974б; Ђурић-Клајн 1974; Ђурић-Клајн 1981; Анђелковић Протић 2015). О њој се писало као приређивачу првог уџбеника за почетну наставу клавира на српском језику *Школа за клавир* (Ђурић-Клајн 1974; Ђурић-Клајн 1981; Пејовић 1994; Јеремић Молнар 2001; Кокановић 2004; Дробни 2008; Анђелковић Протић 2015; Илић 2016а, 2016б, 2018а, 2018б, 2018с, 2020). Од године 1911., име Данице Крстић се проналази и на списковима наставничког колегијума новоосноване Музичке школе „Станковић“ (Ђурић-Клајн 1951; Ђурић-Клајн 1956а, 1956б; 1974; Крајачић 1981; Пејовић 1961, 1991; Јеремић Молнар 2001). Њена уметничка делатност везује се и за концертну активност у оквиру Камермузичког удружења (Манојловић 1924; Ђурић-Клајн 1956; Ђурић-Клајн 1974; Пејовић 1991; Кокановић 2011; Анђелковић Протић 2015), као и кроз солистичке наступе и концерте (Марковић 2015; Турлаков 1994).²

Даница Крстић објављивала је и чланке у часопису *Музички њасник* 1922. године (Васић 2009). Пронађена су два текста у виду позитивних критика након кон-

1 Извод из *Матичне књиге умрлих*, Матична служба Београд – Стари град.

2 Турлаков 1994: 52, 55, 56, 59, 60, 61, 64, 79, 80, 81, 97, 98, 107, 109.

перата гостујућих пијаниста (*Музички власник* бр. 2, стр. 8 и бр. 5, стр. 8). У овом часопису штампан је и чланак о њеном успешном педагошком раду (*Музички власник* бр. 7, стр. 6). Допринос Данице Крстић кроз писање ових чланака је значајан, јер је у овом часопису препознато „снажно средство за подизање културног нивоа наше средине, али и за развој саме уметности“ (Васић 2009: 98). Своје чланке потписивала је са Д. П. К. – Даница Петра Крстића.

У већем броју радова говори се о уџбенику Данице Крстић *Школа за клавир* (Ђурић-Клајн 1974; Ђурић-Клајн 1981; Јеремић Молнар 2001; Кокановић 2004; Дробни 2008; Анђелковић Протић 2015; Илић 2016а, 2016б, 2018а, 2018б, 2018с, 2020). Уџбеник је припремљен за Музичку школу „Станковић“ а штампала га је Издавачка књижарница Геце Кона у Београду. Имао је три издања: 1911, 1920. и 1930. године. У оквиру часописа „Босанска вила“, из 1911. године, стоји текст о томе како је Даница Крстић приредила узоран уџбеник, са инструктивним материјалом који чине, поред предговора и педагошких савета, три целине: за прву и другу годину учења клавира и прилог са скалама (Кокановић 2004). „Даница Крстић нам је попут осталих савременика који су имали снаге и храбрости, оставила (чак и из данашње перспективе), веома студиозно, драгоцено сведочанство о нивоу клавирске педагогије у Србији на почетку прошлог века“ (Дробни 2008: 34). Истраживање спроведено школске 2015/2016. године потврдило је да „садржај уџбеника *Школа за клавир* у значајној мери одговара циљевима актуелног наставног програма за клавирске полазнике у средњој музичкој школи“ (Илић 2018а: 452).

ДАНИЦА КРСТИЋ У СВОМЕ И НАШЕМ ВРЕМЕНУ

Годину дана након доласка у Београд (1902. године), Даница Крстић почела је са радом у Српској музичкој школи (у даљем тексту *Школа*).³ У првим годинама рада Школе наставу клавира су, осим Данице Крстић, изводила још два професора, Цветко Манојловић и Јелена Шоповић. „Школу су у том периоду похађали Стеван Христић [...], пијанисткиња Јелена Докић [...], Иванка Милутиновић [касније Милојевић, прим. аут.], [...], Милоје Милојевић, [...] Јелена Суботић“ (Ђурић-Клајн 1974: 29). Наредне школске 1905/06. године апсолуторијум полаже друга генерација ученика, и будући наставници школе, а пијанисткиње Јелена Докић и Ружа Шафарик (Ђурић-Клајн 1974: 29; Ђурић-Клајн 1981: 111–112; Јеремић Молнар 2006: 48) постаће и дугогодишње сараднице Данице Крстић. Коста Манојловић пружио је приказ првих радних година ове музичко-образовне институције, што омогућује да се илуструје ширина педагошке делатности Данице Крстић. Из извештаја за 1905/06. годину увиђа се да је међу запосленим наставницима клавира, Даница Крстић имала највећи фонд недељних часова. Осим Данице Крстић, задужене за клавирски део испитног програма, у комисијама за полагање апсолуторијума су били и Стеван Ст. Мокрањац – директор школе, Јован Зорко

3 Из документа намењеног министру просвете, општем одељењу, отсек за уметност и књижевност, општа архива; година: 1940–1945, Историјски архив Београда, фонд Музичке школе „Мокрањац“, кутија број: 198.

– наставник виолине, Стеван Христић – наставник теорије, Петар Коњовић – наставник историје музике и науке о облицима.⁴

Успеси наставничког кадра и ученика потврђивани су на завршним испитним концертима који су одржавани углавном у Народном позоришту. Извођени су и испитни програми клавира, као и меморијални концерти, попут обележавања стогодишњице рођења Фредерика Шопена (Frédéric Chopin) 1910. године, под називом *Шопеново вече и концерти* (Васиљевић 2000: 236). На поменутом концерту наступила су четири ученика Данице Крстић.⁵

Наредне, 1911. године забележен је још један подвиг (никад потом поновљен у историји београдског концертног живота). На концерту одржаном 8. јуна, у Народном позоришту, изведен је Моцартов *Клавирски концерт еф дур опус 82 (Mozart Piano Concerto F dur op. 82)*, за три клавира и оркестар. Солисти су били Јован Ловчевић, Јелица Бранковић (ученици I године вишег одсека, који су се школске 1910/11. године налазили на списку ученика Данице Крстић⁶) и Олга Ловчевић; оркестар је такође био ученички. Иако се у тадашњој штампи није могло прочитати на какав је одјек наишао овај концерт, нема сумње да је концертирање на три клавира представљало изузетан догађај (Ђурић-Клајн 1981: 115–116; Анђелковић Протић 2015: 16; Зечевић 1974а: 38–40).

Од школске 1911/12. године Даница Крстић постала је члан наставничког колегијума Музичке школе „Станковић“ (Крајачић 1981: 49). Као наставник новоформиране музичке школе она је и даље сарађивала са наставницима Српске музичке школе. Сарадња се огледала у формирању Камермузичког удружења наставника (1911), и учешћу у активностима тога удружења (Анђелковић Протић 2015: 16).

Школске 1913/14. Наставничко веће Школе се писменим путем обратило Даници Крстић са молбом да поново постане члан њиховог наставничког колектива:

Г.ђи Даници Крстић,
наставници музике,
Београд

Наставничко веће Српске музичке школе у седници [...] од 10. јуна, донело је једногласну одлуку да Вас умоли, да се изволише примити за наставника клавира Српске музичке школе. Ујрава Српске музичке школе [...] нада се њовољном одговору и најучиљивије Вас моли да је у штоо скоријем времену изволише известити о Вашој одлуци.

За Ујраву,

секретар
Јован Зорко

11. јуна, 1914. године,
Београд

4 Записници са испита зрелости наставничког и инструменталног одсека, године: 1903–1914, Историјски архив Београда, фонд Музичке школе „Мокрањац“, кутија број 199.

5 *Шопеново вече и концерти* (1910), плакат концерта изложен у концертној сали Музичке школе „Мокрањац“, Београд.

6 Испитне оцене на годишњим испитима; година: 1910–1914, Историјски архив Београда, фонд Музичке школе „Мокрањац“, кутија број: 202.

Даница Крстић је Управи Школе одговорила:

Управи Српске музичке школе

Београд

Одговарајући на Ваш акти од 11. овог месеца бр. 138, част ми је извести ми
Управу да се њимам за наставницу клавира у Српској музичкој школи.

С њоштовањем

Даница Крстић

16. јуни 1914. године

Београд⁷

Даница Крстић је током Првог светског рата, са преосталим члановима наставничког колегијума Школе дала велики допринос у одржавању континуитета музичког образовања српске омладине у окупираном Београду. Према Анђелковић Протић, током ратних година 1914–1918. делатност музичких школа у Београду била је сведена на минимум, али се упркос врло неповољним условима па и прекидима, ипак одржавала. Школске 1915/16. године вршилац дужности директора Петар Крстић тражио је од Министарства просвете могућност за отварање Школе и помоћ за наставнике који су због ратних дешавања остали без прихода. Дозвола за рад добијена је јуна 1916. године. Школске 1916/17. године Школа почиње да ради са малим бројем наставника индивидуалне наставе, али је континуитет ипак успостављен. У почетку су наставу одржавале само четири наставнице: Даница Крстић, Ружа Шафарик и Јелена Докић, клавир и Иванка Милојевић, соло-певање (Анђелковић Протић 2015: 19).

У првим годинама после рата управа Школе водила је исправну политику ангажовања нових снага. То су били свршени ученици Школе који су се после усавршавања у иностранству вратили у земљу (Зечевић 1974а: 53). На седници административног одбора Наставничког већа Школе, одржаној 8. септембра 1919. године, донета је одлука о ангажовању Данице Крстић, са осталим колегама, за разговоре са новим, потенцијалним наставницима: „[Г]ђе Крстић, Милојевић и г. Крстић и Милојевић да оду до гђе Јудимац и питају је да ли жели ступити у школу...“, као и да је, како се у наставку текста наводи, неопходно да поменути наставници наставе преговоре са гђом Јудимац иако „су сви изгледати да неће бити могуће рачунати на њу“.⁸

Године 1919, 5. маја, приређен је први јавни концерт музичке школе по ослобођењу. На том концерту наступило је четири ученика Данице Крстић (Манојловић 1924: 69–70).⁹

7 Општа архива; година: 1908–1914, Историјски архив Београда, фонд Музичке школе „Мокрањац“, кутија број: 183.

8 Записник са седнице административног одбора Наставничког већа Српске музичке школе, 1911–1923, Историјски архив Београда, фонд Музичке школе „Мокрањац“, Књижа број 1.

9 Списак ученика Данице Крстић за школску 1918–1919. годину, Историјски архив Београда, фонд Музичке школе „Мокрањац“, кутије број: 202, 203, 204.

Исте године, према Јасенки Анђелковић Протић, Школа Министарству подноси молбу за подржављање, да би се побољшао материјални положај наставника. Нацрт правила да се статус Школе унапреди, израђен је према правилима бечког конзерваторијума (Анђелковић Протић 2015: 23); о овоме говори писмо које су саставили сами наставници (а као првопотписана стоји Даница Крстић, као члан Савета школе), које су предали Управи Школе на даље разматрање. Писмо гласи:

Часиј нам је измолиши Уйраву Муз. Школе да сазове седницу ради йројекџиа ойиварања Др. Музичке Школе, и догайџак насйавницима ове Школе на скуйоћу.

С йошйовањем,

Насйавници [...]

17. маја, 1920. йодине¹⁰

На основу сачуваних докумената из школских 1922/23. и 1923/24. година, према записницима са испита, закључује се да је Даница Крстић била ангажована и активна и у образовању питомаца Дома слепих „Краљ Александар“ у Земуну. Према списковима ученика који су похађали Школу као екстерни полазници, стиче се увид да је она била и стални члан комисија. Најважније што је доносило то музичко образовање питомаца из Дома слепих „Краљ Александар“ у Земуну, била је чињеница да је сваки млади човек који би положио апсолуторијум „на тај начин могао осигурати своју животну егзистенцију“.¹¹

Поводом двадесетпетогодишњице постојања Школе формиран је одбор за прославу „у који су ушли представници културних установа и пријатеља Школе“ (Манојловић 1924: 83–84). Даница Крстић била је члан одбора из редова наставника. Програм прославе предвиђао је одржавање концерта, на коме је наступило три ученика Данице Крстић (Зечевић 1974а: 69).¹²

Поводом јубилеја Школе, директор Јован Зорко је у писму министру просвете молио да се предложи одликовања за поједине наставнике, „који се својим неуморним радом с правом могу сматрати за пионире Музичке Уметности у нас“.¹³ Навео је имена наставника којима би могло да се додели одликовање, с образложењем.

10 Општа архива; година: 1920–1923, Историјски архив Београда, фонд Музичке школе „Мокрањац“, кутија број: 185.

11 Из молбе управника Дома слепих Музичкој школи за пријем свог питомца у виши разред, молбе слепих ученика за похађање и полагање клавира, Министарство за социјалну политику; година: 1927–1928, Историјски архив Београда, фонд Музичке школе „Мокрањац“, кутија број: 187.

12 Списак ученика Данице Крстић за школску 1923–1924. годину, Историјски архив Београда, фонд Музичке школе „Мокрањац“, кутије број: 202, 203, 204.

13 Писмо Јована Зорка министру просвете; организациона јединица – молбе ученика, наставника за пријем у радни однос, преписка министра са школом; година: 1924–1926, Историјски архив Београда, фонд Музичке школе „Мокрањац“, кутија број: 186.

Писмо директора Јована Зорка министру просвете, у скраћеној форми, гласи:

Музичка школа
Бр. 13
17. јануар
У Београду
Господину Министру просвете
Уметничком одељењу

[...] Њеово Височанство Краљ на предлој Министра Просвете у последње време одликовањима својим даје признања свим истакнутим радницима на уметничком плану [...]. Узевши све ово у обзир, мени је часи најпонижније умолиши Господина Министра Просвете да изволи предложити следеће наставнике ове школе за одликовање, који су цео свој животи и рад, досијојно посветили васпитању наше омладине у Музичкој школи:

1. Г. Јована Ружичку
2. Г. Вјећеслава Ренглу
3. Гђу Даницу Крстић
- [...]

Ја молим Господина Министра да изволи примити уверења нагубљеи поштовања [...].

Понизни
Јован Зорко
В. г. директора Муз. Школе¹⁴

О Даници Крстић у том писму стоји:

ДАНИЦА КРСТИЋ, проф. 21 год. службе. Одличан педагог / има шираман уџбеник/. Молим да се одликује Орденом Св. Саве IV реда.

Предлог је прихваћен и Даница Крстић је 3. априла 1924. одликована Орденом Св. Саве IV степена, на предлог министра просвете.¹⁵

О квалитету наставе клавира у Школи сачувана су документована мишљења изасланика Министарства просвете, Одсека за уметност и књижевност. Изасланици Министарства похвално су се изјашњавали о уметничком нивоу извођаштва ученика, као и о педагошким достигнућима запосленог наставничког кадра. Као један од доказа за овакве тврдње може да послужи и следећи извештај:

1930: Оштем одељењу

На основу одлуке ПБР. 19522, од 26. маја ове године, присусивовао сам завршним испитима Музичке школе у Београду, који су почели 6. а завршени 18. јуна. [...] Констатиовао сам најбољи ред, дисциплинованост и солидноси. Нарочито падају

14 Организациона јединица: опште одељење; група, подгрупа: уметничке школе; година: 1919–1929, број фонда: 66, Архив Југославије, фонд Министарства просвете КЈ, број фасцикле: 633.

15 Исто.

у очи оишїа музикалносїи ученика [...] и даровишосїи неколико клавирских айсол-
венатиа, йомоїнушїа брижљивим радом насїавника, као шїио су Корнелија Нашиц
из класе Госїође Данице Крстїић [...] и Сїанислав Рајачић из класе Госїође Руже
Винавер [...].

Шеф Ошсека за књижевносїи и умейносїи
Иван Рисїовић¹⁶

Поводом обележавања четрдесетогодишњице рада Школе, директор Јован
Зорко се министру просвете обратио с молбом да

[...] укаже часїи и просветїну йажњу йриликoм 40 йодишњице ове најсїарије срї-
ске музичке усїанове и йредложи Музичку школу у Београду и йрема њеїовом нахође-
њу, йрофесоре ове школе за одликовање.¹⁷

Даница Крстїић је по други пут била предложена за одликовање Орденом Све-
тог Саве. У оквиру ове манифестације, одлуком министра просвете, одликовани су
сви предложени професори, чиме је јубиларна 1939/40. школска година, својим ре-
зультатима и признањима, представљала највиши домет у музичко-педагошкој прак-
си између два светска рата (Зечевић 1974а: 75). У Извештају Школе за наставну
1939/40. годину стоји и податак да је Даница Крстїић добитник највишег одликова-
ња које је додељено у тој институцији – Ордена Светог Саве III реда. Тим орденом
одликовани су, осим ње, још само директор школе Јован Зорко и Јован Ружичка.
Остали наставници који су били предложени за одликовање, добитници су ордена
Светог Саве IV и V реда.¹⁸

Пошто је две године пре овог јубилеја Школе основана Музичка академија, а
при њој и средња музичка школа (данашњи „Славенски“), иницијативом професо-
ра Школе, на рад у те новоформиране институције прешли су најбољи и најјску-
снији педагози (Зечевић 1974а: 64). Тако је године 1939. Даница Крстїић добила
решење о преласку у Средњу музичку школу при Музичкој академији. Допринела
је „конституисању највише музичко-образовне институције у Србији која је у њима
препознала врсне извођаче и добре педагоге“ (Анђелковић-Протић 2015: 29).

Одлука којом се Даница Крстїић поставља на место наставника у Средњој му-
зичкој школи при Музичкој академији, гласи:

На йредлої Минисїира просветїе [...], у СРЕДЊОЈ МУЗИЧКОЈ ШКОЛИ УЗ
МУЗИЧКУ АКАДЕМИЈУ У БЕОГРАДУ ЗА йрофесоре, са йравима чиновника IV /
четїврїе/ йоложајне йруїе I /йрвої/ сїейена: РУЖИЧКУ ЈОВАНА, КРСТИБ П.
ДАНИЦУ – насїавнике Субвенционисане музичке школе у Београду.

16 Организациона јединица: опште одељење; група, подгрупа: уметничке школе; година: 1919,
1925, 1929–1937, број фонда: 66, Архив Југославије, фонд Министарства просвете КЈ, број фа-
сцикле: 385.

17 Писмо Јована Зорка министру просвете; општа архива; година: 1939, Историјски архив Београ-
да, фонд Музичке школе „Мокрањац“, кутија број: 197.

18 Годишњи извештај Музичке школе у Београду за школску 1939–1940. годину, Библиотека Педа-
гошког музеја у Београду, инв. бр. п-4984.

У наставку документа стоји обавештење директора Јована Зорка, из децембра 1939. године:

[...] да г. г. професори: Ј. Ружичка, Десанка Велимировић, Д. Крстић [...] приме знању и да се одмах јаве на редовну дужност у Средњу музичку школу при Музичкој академији у Београду када престају бити у Музичкој школи редовни наставници.¹⁹

У хроникама школе „Славенски“ и Факултета музичке уметности, међутим, нису пронађени подаци који потврђују да је Даница Крстић године 1940. почела да ради у Музичкој школи „Славенски“. У прилогу монографије *Музичка школа „Мокрањец“ 1899–1974* (Зечевић 1974б: 171) година 1940. помиње се и као година пензионисања Данице Крстић. Овај податак објашњава зашто се име Данице Крстић не помиње у хроникама првих државних музичко-образовних институција.

ЗАКЉУЧАК

Музичко-педагошка делатност Данице Крстић била је изузетно плодносна и кретала се у више праваца. Образовала је будући наставно-уметнички кадар београдских музичко-образовних институција (тада јединих школа: Српске музичке школе и Музичке школе „Станковић“). Доприносила је реализацији идеје да музичко образовање у Србији постане део државног васпитно-образовног система. Следи и слабовиду децу је музички описмењавала, пружајући им шансу да у друштву пронађу своје ухлебљење као музички педагози и уметници. Свирању клавира подучавала је и ученике који су касније постајали озбиљна публика, активни учесници и покровитељи музичког живота Београда. Два пута је награђена Орденом Светог Саве, трећег и четвртог реда.

На годишњим и јубиларним концертима Школе наступали су њени ученици који су похађали извођачки, уметнички смер, али су свирали и ученици наставничког одсека, који су били оријентисани искључиво на педагошку делатност. Иако је радила у школама у којима није било адекватних услова рада, Даница Крстић је указивала на неопходност концертантног нивоа свирања код ученика оба смера.

Као једна од четири активне професорке музике у окупираном Београду током Великог рата, Даница Крстић одржавала је континуитет рада музичког и клавирског образовања. Не прекидајући да предаје клавир у једном од најтежих периода за српски народ, ублажавала је патње београдске омладине. Подучавање клавира у окупираној средини за ученике је представљало спасоносни бег у свет уметничке музике, креативну имагинацију, својеврсни вид заштите од сурове животне реалности.

Даница Крстић била је активни учесник у формирању методички утемељене клавирске школе у Србији. Своје пијанистичко знање, које је стекла у Бечу, ставила

19 Општа архива; година: 1939, Историјски архив Београда, фонд Музичке школе „Мокрањец“, кутија број: 197.

је на располагање београдској омладини. Омогућавала им је да на најбољи начин упознају вештине свирања клавира. Могуће је да је и то један од разлога што Музичка школа „Мокрањац“ данас носи епитет *клавирске* музичке школе. Рад Данице Крстић са генерацијама ученика од 1903. до 1940. године несумњиво је утицао на формирање таквог статусног симбола ове школе, и одредио правац развоја методике наставе клавира у Србији.

Прилог

1. Ученици Данице Крстић који се помињу у стручним публикацијама²⁰

Јован Ловчевић	Одличан пијаниста који је више пута наступао на ђачким концертима, а касније је био професор Правног факултета и познати економиста (Ђурић-Клајн 1981: 113; Зечевић 1974b: 197). Један од солиста приликом извођења Моцартовог <i>Клавирској концерџа за три клавира и оркестар у еф дуру</i> , изведеног 1911. године.
Миленко Пауновић	Српски композитор и драмски писац, аутор прве музичке драме у Србији (Peričić, Kostić, Skovran, 1969; Кокановић 2006)
Лаура Албала	Наставник клавира у Српској музичкој школи од 1917. до подношења оставке 1918. године (Зечевић 1974b: 168).
Јелисавета Јелица Поповић	Пијаниста и професор Музичке академије у Београду (Зечевић 1974b: 198); Са француског превела <i>Увод у музичку културу</i> Клода Лафора (Claude La Foret), издање „Освит“ Београд, 1922 (Лафоре 1922)
Љубица Натопшевић	Наставник клавира у Музичкој школи „Станковић“ од 1923. године. ²¹
Јелица Бранковић	Наставник клавира у Српској музичкој школи од 1925. до одласка у Средњу музичку школу при Музичкој академији, 1945. године (Зечевић 1974b: 169, 197).
Паула и Гизела Ружичка	Ђерке Јована Ружичке, директора Школе (према Анђелковић Протић, 2015). ²²
Борис Зорко	Син Јована Зорка, директора Школе. Корепетитор у Српској музичкој школи од 1931. до 1934. године, па затим 1942. и 1943. године (Зечевић 1974a: 78; Зечевић 1974b: 170).
Ружа Мијатовић	За време Другог светског рата, 1943. године, примљена у службу, у Београдску музичку школу као професор клавира (према Зечевић 1974a: 78). Од 1948. године одлази за хоровађу у осмогодишњу школу (Зечевић 1974b: 172).

20 Одабир ових ученика је направљен у складу са извештајима музиколошке литературе и доступној архивској документацији.

21 Организациона јединица: опште одељење; група, подгрупа: уметничке школе; година: 1919–1929; број фонда: 66, Архив Југославије, фонд Министарства просвете КЈ, број фасцикле: 633.

22 Испитне оцене на годишњим испитима; година: 1910–1914, Историјски архив Београда, фонд Музичке школе „Мокрањац“, кутија број: 202. Имена наведених ученица налазе се на списку класе Данице Крстић школске 1910/11. године, под редним бројем 16 и 17, број уписнице 80 и 81, I и II година приправничког одсека.

СПИСАК ИЗВОРА И ЦИТИРАНЕ ЛИТЕРАТУРЕ

- Анђелковић Протић 2015: Јасенка Анђелковић Протић. *Летњици Музичке школе „Мокрањац“, 115 година од оснивања*, Београд: Музичка школа „Мокрањац“.
- Васић 2009: Александар Васић. „Музички гласник 1922 – естетички и идеолошки аспекти“. *Музикологија* 9, 97–111.
- Васиљевић 2000: Станислава М. Васиљевић. *Рај за српску музичку јуменост*, Београд: Просвета.
- Дробни 2008: Ивана Дробни. *Методичке основе вокално-инструменталне наставе*, Београд: Завод за уџбенике.
- Ђурић-Клајн 1951: Stana Đurić-Klajn. „Četrdeset godina Muzičke škole 'Stanković'“, *Iz istorije našeg muzičkog školstva*, napisano povodom proslave četrdesetogodišnjice, 1951. godine kao uvodno predavanje (29. 12. 2011) www.riznicasrpska.net/muzika/index.php?topic=1069.0 [1. 5. 2014].
- Ђурић-Клајн 1956а: Стана Ђурић-Клајн. *Музика и музичари*, Београд: Просвета.
- Ђурић-Клајн 1956б: Стана Ђурић-Клајн. „Музичко школовање у Србији до 1944. године; Покушаји и остварења у 19. веку; Српска музичка школа 1899–1914“, монографија *Седмдесет њени година Музичке школе „Мокрањац“*, Београд: Музичка школа „Мокрањац“.
- Ђурић-Клајн 1981: Стана Ђурић-Клајн. *Акordi прошлости*, Београд: Просвета.
- Ђурић-Клајн 1986: Стана Ђурић-Клајн. *Музички записи*, Београд: Вук Караџић.
- Зечевић 1974а: Вера Зечевић. „Школа од 1914. до 1948. год.; За време првог светског рата; Непосредно после првог светског рата; Између два светска рата“. Сабрана дела. *Седмдесет њени година постојања Музичке школе „Мокрањац“*. Ур. Вера Зечевић. Београд: Музичка школа „Мокрањац“.
- Зечевић 1974б: Вера Зечевић (ур.). *Музичка школа Мокрањац 1899–1974*. Београд: Музичка школа „Мокрањац“.
- Илић 2016а: Петар Илић. *Дидактичко-методичка вредност уџбеника Школа за клавир Данице Крстић*. Докторски рад. Слобомир–Бијељина: Универзитет Слобомир, Академија умјетности, Слобомир–Бијељина.
- Илић 2016б, Петар Илић. „Заборањене вредности уџбеника Школа за клавир Данице Крстић и његов значај у развијању пијанистичких сазнања“, *Knowledge*, vol. 14.2, 846–849.
- Илић 2018а: Петар Илић. „Могућности реализације циљева савременог наставног програма за клавирске полазнике средње музичке школе помоћу уџбеника Данице Крстић Школа за клавир“. *Традиционално и савремено у уметности и образовању*. Зборник радова. Ур. Драгана Сарајлић. Косовска Митровица: Факултет уметности Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, 441–453.
- Илић 2018б: Петар Илић. „Естетска вредност уџбеника Школа за клавир Данице Крстић: мишљења клавирских полазника средњих музичких школа“. *Зборник радова* 12, 143–153.
- Илић 2018с: Петар Илић. „Могућности примене уџбеника Школа за клавир Данице Крстић у раду са клавирским полазницима“. *Наука без граница*. Зборник радова. Ур. Мирјана Лончар Вујновић. Косовска Митровица: Филозофски факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, 193–208.
- Илић 2020: Петар Илић. „Осврт на прве инструктивне публикације на српском језику намењене почетној настави клавира“. *Зборник радова* 14: 401–412.
- Јеремић Молнар 2006: Драгана Јеремић Молнар. *Српска клавирска музика у доба романтизма (1841–1914)*. Нови Сад: Матица српска.
- Ковачевић 1974: Krešimir Kovačević (ur.) „Danica Krstić“. *Muzička enciklopedija* br. 2, Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 392.
- Кокановић 2004: Мирјана Кокановић. „О музици у часопису 'Босанска вила'“, *Зборник Мајице српске за сценске уметности и музику* 30-31, 103-118.
- Кокановић 2011: Мирјана Кокановић. „Даница Крстић“. *Библиографски речник*. Ур. Чедомир Попов. Нови Сад: Матица српска, 375.

- Крајачић 1981: Гордана Крајачић. „Станковић“: 1831 – 1981. Београд: Музичка школа „Станковић“.
- Крстић 1911: Даница Крстић. *Школа за клавир*. Београд: Музичка школа „Станковић“.
- Крстић 1920: Даница Крстић. *Школа за клавир*. Београд: Напредак.
- Крстић 1930: Даница Крстић. *Школа за клавир*. Београд: Издавачка књижарница Геце Кона.
- Крстић 1922а: Даница Крстић. „Тирило Личар“. *Музички гласник бр. 2. Београд*: Музичка издања Косте М. Бојковића, 8.
- Крстић 1922б: Даница Крстић. „Вера Лојтар“. *Музички гласник бр. 5. Београд*: Музичка издања Косте М. Бојковића, 8.
- Крстић 1922с: Петар Крстић (ур). „Гласник“. *Музички гласник бр. 7. Београд*: Музичка издања Косте М. Бојковића, 6.
- Лафоре 1922: Клод Лафоре. *Увод у музичку културу*. Београд: Освиг.
- Манојловић 1924: Коста П. Манојловић. *Историјски поглед на постанак, рад и идеје Музичке школе у Београду*. Београд: Штампарија „Меркур“.
- Марковић 2015: Татјана Марковић. „Живот и дело Стевана Ст. Мокрањца у светлу његове преписке“, *Стеван Симојановић Мокрањац, животи и дело*, том број 10. Сабрана дела. Ур. Урош Шуваковић. Књажевац: Завод за уџбенике Нота, 201–242.
- Пејовић 1961: Роксанда Пејовић. *Педесет година Музичке школе „Симанковић“ 1911–1961*. Београд: Музичка школа „Станковић“.
- Пејовић 1991: Роксанда Пејовић. *Српско музичко извођачиство романтичарској доба*. Београд: Универзитет уметности.
- Пејовић 1994: Роксанда Пејовић. *Публикације у српској музичкој прошлости (1825–1918)*. Београд: ФМУ.
- Peričić-Kostić-Skovran 1969: Vlastimir Peričić-Dušan Kostić-Dušan Skovran. *Muzički stvaralaoci u Srbiji*, Beograd: Prosveta.
- Турлаков 1994: Слободан Турлаков. *Летопис музичкој живојини у Београду: 1840–1941*. Београд: Музеј позоришне уметности Србије.

АРХИВСКИ ИЗВОРИ

- Архив Музеја Југославије, фонд Министарства просвете Краљевине Југославије:
 Организациона јединица: опште одељење; група, подгрупа: уметничке школе, година: 1919–1929, број фонда: 66, број фасцикле: 633.
- Организациона јединица: опште одељење; група, подгрупа: уметничке школе, година: 1919, 1925, 1929–1937, број фонда: 66, број фасцикле: 385.
- Библиотека Педагошког музеја у Београду:
 Годишњи извештај Музичке школе у Београду, за школску 1939–1940. годину, инв. бр. п-4984.
 Историјски архив Београда, фонд Музичке школе „Мокрањац“:
 Документ намењен министру просвете, општем одељењу, одсек за уметност и књижевност, општа архива; година: 1940–1945, кутија број: 198.
- Испитне оцене годишњих испита, година: 1910–1914, кутија број: 202.
- Испитне оцене годишњих и прелазних испита, година: 1918–1936, кутија број: 203.
- Испитне оцене годишњих и прелазних испита, година: 1937–47, кутија број: 204.
- Молба управника Дома слепих Музичкој школи за пријем свог питомца у виши разред, молбе слепих ученика за похађање и полагање клавира, Министарство за социјалну политику, година: 1927–1928, кутија број: 187.
- Општа архива, година: 1908–1914, кутија број: 183.
- Општа архива, година: 1920–1923, кутија број: 185.
- Општа архива, година: 1939, кутија број: 197.
- Писмо Јована Зорка министру просвете, организациона јединица – молбе ученика, наставника за пријем у радни однос, преписка министра са школом, година: 1924–1926, кутија број: 186.

- Писмо Јована Зорка министру просвете, општа архива, година: 1939, кутија број: 197.
- Списак ученика Данице Крстић за школску 1910–1911. годину, кутије број: 202, 203, 204.
- Списак ученика Данице Крстић за школску 1918–1919. годину, кутије број: 202, 203, 204.
- Списак ученика Данице Крстић за школску 1923–1924. годину, кутије број: 202, 203, 204.
- Записници са испита зрелости наставничког и инструменталног одсека, године: 1903–1914, кутија бр. 199.
- Записник са седница административног одбора Наставничког већа Српске музичке школе, 1911–1923. године, *Књига број 1*.
- Записник са седница Управног одбора и Савета Музичке школе у Београду, 1923–1929. године, *Књига број 2*.
- Музичка школа „Мокрањац“, Београд:
- Плакат концерта Школе поводом стогодишњице Шоеновог рођења *Шоеново вече и концерти* (19. март 1910. године), изложен у концертној сали Музичке школе „Мокрањац“, Београд.

Petar M. ILIĆ

Andelka M. KOVAČ

MUSICAL & PEDAGOGICAL ACTIVITY OF DANICA KRSTIĆ IN SERBIA FROM 1903 TO 1940

SUMMARY

The subject of this work is a music-pedagogical activity by Danica Krstić from 1903 to 1940. The academic publications state a year of 1905/06 as a beginning of her pedagogical contributions. In addition, the work provides a multitude of a concrete data on her music and pedagogical activities. By exploring a development of piano musicians education in Serbia, in the first half of the twentieth century, we establish that the work and contributions of Danica Krstić were insufficiently researched. Her contribution to the affirmation of young pianists and future piano pedagogical experts, and the improvement of concert related activity, are proven by this work numerous facts. She received many awards and testimonials for her efforts to advance Belgrade's music life in the first half of the 20th century. This research goal is to emphasize facts which place Danica Krstić a key piano pedagogical and playing artist, who to a large extent lead to systematised piano teaching and a work well organized within music educational institutions. By analysing the period of Danica Krstić music and pedagogical activity we conclude it has been intense and fruitful. We point out previously insufficiently explored professional activities of this influential piano pedagogical contributor, and believe in opportunity for a further research and analysis. We suggest exploring the plan and program for the piano teaching during that period, the contents of exams and concert programs, methods used while working with pianists and piano pedagogical experts departments, and teaching the blind and sight impaired students.

Key words: Danica Krstić, teaching, piano, piano pedagogy.